

Allerede 15. april 1940 ble et sivilt Administrasjonsråd opprettet. Foran t.v. den tyske minister Curt Brauer, i midten fylkesmann I. E. Christensen, t.h. høyesterettsjustitiarius Paal Berg. (Foto: NTB)

Industriforbundet i krigsårene:

Fredet, men utstøtt

KJELL HANSEN

Efterhvert som den militære motstand måtte vike for okkupasjonsmakten våren 1940, og Tyskland seiret på alle fronter, gikk Norge inn i den store forvirring. Fremst og lengst gikk Norges Industriforbund. Direktør Jan Didriksens bok om «Industrien under hakekorset», som utkommer denne uken, bekrefter det bildet som nylig er tegnet i verket om Hjemmefronten: Motstandslinjen var på ingen måte knivskarp og jernhård fra første stund. For dem som ble igjen hjemme, tok det tid til å finne ut hva landet ventet av dem. Og noen gjorde det aldri.

Med Industriforbundets ledelse gikk det så langt at andre organisasjoner tilslutt måtte tenke seg nøye om, før de tok NI med på overlegninger om forholdet til okkupasjonsmakten. Og det hele kulminerte i 1941 da 43 organisasjoner skrev protestbrev til Terboven, mens Industriforbundet nektet å skrive under.

Det totale nederlag

Hvordan kunne det skje? Didriksen viser at det startet med å holde Norge i gang, tross okkupasjonen. Hjulene måtte tross alt gå rundt, nødvendige varer bli produsert, folk få sitt daglige utkomme. Allerede 15. april ble derfor Administrasjonsrådet opprettet, som en sivil autoritet i de okkuperte områder. Det løste en utakknemlig, men viktig oppgave. Da Administrasjonsrådet kom inn, forsvant også Quisling ut.

Men det hele ble mindre greit da kongen og regjeringen måtte forlate landet, og tyskerne satt igjen som ubestridte seierherre, kanskje for alltid. Nederlagsfølelsen var total, og spørsmålet reiste seg om å redde noeenting av indre norsk selvstyre.

Dårlige råd

Utover sommeren 1940 gled så hjemme-Norge inn i de skjebnesvangre forhandlinger med tyskerne om å finne en varig ordning.

NORGES INDUSTRI

REDAKTOR BJARNE SEM

ORGANISASJONSNUMMER 0110 29 APRIL 1944 10. Årg

Norges Industriforbunds
presidentskap og arbeidsutvalg

som inntil videre fungerer som råd.

Generalkonsul Dr. Ing. h.c. Dietrich Hildisch, Oslo, president

Leosoldat Hermann Wagner, Oslo, Hildebrand Axel Eide, Hagen, B. V. ...

Forfatter Knut Sandberg, ...

Norges industriforbunds daglige ledelse:

Direktør Adolf P. Gjems, ... Medlemmer: ...

I 1943 var samarbeidslinjen utløpt, og også Industriforbundet ble nazifisert. Den 76 år gamle generalkonsul Dietrich Hildisch ble innsatt som president.

gen Nygaardsvold, at kongen og hans hus ble fratatt sine grunnlovsmessige rettigheter, at stortingsmenn utenfor Norges grenser mistet sine mandater og — trøstepremien — at man fikk et Riksråd

eventuell avsettelse vil skje under tvang... Vinner England, er ingen skade skjedd.

I denne omgang ble man reddet av gongongen. I siste omgang gikk tyskerne (og Nasjonal Samling) et

på to tildragelser: «den notoriske underskrift» i 1940, og «den manglende underskrift» i 1941.

«Den notoriske underskrift» var en skriftlig lojalitetserklæring overfor de nye makthavere, avsendt i oktober 1940. Det var komm. statsråd Albert Viljam Hagelin, Quislings nestkommanderende, som hadde bedt om den. Og han fikk sitt ønske oppfylt:

«Uansett parti»

«Det ligger i sakens natur at Industriforbundet må søke og vil søke å samvirke på fullkommen lojal måte med landets styre... Det sier videre seg selv at nye tider skaper nye behov og nye oppgaver, og Industriforbundet er beredt til å yte bistand til det oppbygningsarbeidet hvis fremme må være alle gode nordmenns ønske og plikt.» skrev NI.

I Hovedstyret sa president Horn om sitt *muntlige* svar på Hagelins henvendelse:

«Jeg svarte at Industriforbundet jo til alle tider har stillet seg til disposisjon for samarbeide med statsmyndighetene, uansett hvilket parti de tilhørte eller hvilket standpunkt vedkommende regjering inntok.»

At denne regjeringen var *illegitim*, og at Norges legitime regjering satt i London, synes ikke Horn å ha overveiet.

Fredet og utskjelt

Det måtte gå galt, ikke minst i forholdet til medlemmene. Våren 1941 unnløt Industriforbundet å undertegne et protestbrev fra 43 organisasjoner, mot nazifiseringen. Begrunnelsen var at brevet berørte forhold som lå utenfor Industriforbundets virkeområde. Men forbundet var like avisende da Norsk Arbeidsgiverforening ville ha dem med på en egen skrivelse som kunne slutte seg til protesten fra de 43. Denne vegringen gav den dubiose gevinst at etter unntakstilstanden i september 1941 var Industriforbundet «den eneste av hovedorganisasjonene som ikke var blitt rammet av noe angrep eller inngrep fra tyskernes eller NS' side.»

Befrielsen

Det kom til oppgjør i Industriforbundets ledende organer, orga-

Efterhvert som den militære motstand måtte vlke for okkupasjonsmakten våren 1940, og Tyskland seiret på alle fronter, gikk Norge inn i den store forvirring. Fremst og lengst gikk Norges Industriforbund. Direktør Jan Didriksens bok om «Industrien under hakekorset», som utkommer denne uken, bekrefter det bildet som nylig er tegnet i verket om Hjemmefronten: Motstandslinjen var på ingen måte knivskarp og jernhård fra første stund. For dem som ble igjen hjemme, tok det tid til å finne ut hva landet ventet av dem. Og noen gjorde det aldri.

Med Industriforbundets ledelse gikk det så langt at andre organisasjoner tilslutt måtte tenke seg nøye om, før de tok NI med på overlegninger om forholdet til okkupasjonsmakten. Og det hele kulminerte i 1941 da 43 organisasjoner skrev protestbrev til Terboven, mens Industriforbundet nektet å skrive under.

Det totale nederlag

Hvordan kunne det skje? Didriksen viser at det startet med å holde Norge i gang, tross okkupasjonen. Hjulene måtte tross alt gå rundt, nødvendige varer bli produsert, folk få sitt daglige utkomme. Allerede 15. april ble derfor Administrasjonsrådet opprettet, som en sivil autoritet i de okkuperte områder. Det løste en utakknemlig, men viktig oppgave. Da Administrasjonsrådet kom inn, forsvant også Quisling ut.

Men det hele ble mindre greit da kongen og regjeringen måtte forlate landet, og tyskerne satt igjen som ubestridte seierherrer, kanskje for alltid. Nederlagsfølelsen var total, og spørsmålet reiste seg om å redde noeenting av indre norsk selvstyre.

Dårlige råd

Utover sommeren 1940 gled så hjemme-Norge inn i de skjebnesvangre forhandlinger med tyskerne om å finne en varig ordning, et riksråd. Forhandlingene ble ledet av Stortingets (hjemmeværende) presidentskap. Presidenten selv, C. J. Hambro, var i utlendighet. Presidentskapet rådførte seg underveis med ledende representanter for nærings- og arbeidslivet. De råd man fikk, var gjennomgående ikke egnede til å stive opp svake rygger.

Et eksempel som Jan Didriksen gjengir, er drøftelsene i det såkalte Produksjonsrådet (et bindeledd mellom de store næringsorganisasjonene) om de tre alternativer. Det var valget mellom direkte tysk styre, en Quisling-regjering, eller en «norsk» løsning. Den siste ville bety avsettelse av regjerin-

NORGES INDUSTRI

REDAKTOR: BJARNE SEM

ORGANISASJONSNUMMER OSLO 19 APRIL 1944 25. Årg.

Norges Industriforbunds presidentskap og arbeidsutvalg

som innvil videre fungerer som råd.

Generalkonsul de leg. Jac. Dietrich Hildisch, Oslo, president

President: Hans Otto Wærnes, Oslo, leder av Ni. Hjemmeværende i Norge og i Danmark
Nils Lorentz Vogt, Oslo, leder av Ni. Hjemmeværende i Norge og i Danmark
Einar Skjold, Oslo, leder av Ni. Hjemmeværende i Norge og i Danmark

Norges Industriforbunds daglige ledelse:

Direktør: Adm. Nils Lorentz Vogt, Oslo, leder av Ni. Hjemmeværende i Norge og i Danmark
Nils Lorentz Vogt, Oslo, leder av Ni. Hjemmeværende i Norge og i Danmark
Einar Skjold, Oslo, leder av Ni. Hjemmeværende i Norge og i Danmark

I 1943 var samarbeidslinjen utløpt, og også Industriforbundet ble nazifisert. Den 76 år gamle generalkonsul Dietrich Hildisch ble innsatt som president.

gen Nygaardsvold, at kongen og hans hus ble fratatt sine grunnlovmessige rettigheter, at stortingsmenn utenfor Norges grenser mistet sine mandater og — trøstepremien — at man fikk et Riksråd som i det minste ville sikre et visst indre selvstyre.

«Ingen skade skjedd»

En enkelt uttalelse fra møtet i Produksjonsrådet viser hva som kunne skje når politisk utrente mennesker skulle rede ut floker av historisk karakter:

«Det kan hevdes at en avsettelse av Kongehuset ingen praktiske følger vil få. Hvis Tyskland vinner krigen, vil Kongen under enhver omstendighet for alltid være avsatt. Hvis England vinner, vil Kongen i triumf vende tilbake. Forøvrig vil hele verden være klar over at en

eventuell avsettelse vil skje under tvang... Vinner England, er ingen skade skjedd.»

I denne omgang ble man reddet av gongongen. I siste omgang gikk tyskerne (og Nasjonal Samling) et hakk for langt i kravet om å få en sterkere NS-representasjon i det påtenkte Riksrådet. Dermed brøt det hele sammen.

På kollisjonskurs

Men for Industriforbundet var det nå det begynte. Forbundets president var Hans Horn, adm. direktør var Nils Lorentz Vogt. Den siste gikk for å være tyskvennlig (men også «Quisling-fiendtlig»). Sammen kom de til å styre forbundet i en retning som gradvis bragte det på kollisjonskurs med seg selv, og i skarpt motsetningsforhold til andre tunge organisasjoner. Didriksen går særlig nøye inn

på to tildragelser: «den notoriske underskrift» i 1940, og «den manglende underskrift» i 1941.

«Den notoriske underskrift» var en skriftlig lojalitetserklæring overfor de nye makthavere, avsendt i oktober 1940. Det var komm. statsråd Albert Viljam Hagelin, Quislings nestkommanderende, som hadde bedt om den. Og han fikk sitt ønske oppfylt:

«Uansett parti»

«Det ligger i sakens natur at Industriforbundet må søke og vil søke å samvirke på fullkommen lojal måte med landets styre... Det sier videre seg selv at nye tider skaper nye behov og nye oppgaver, og Industriforbundet er beredt til å yte bistand til det oppbygningsarbeidet hvis fremme må være alle gode nordmenns ønske og plikt,» skrev NI.

I Hovedstyret sa president Horn om sitt muntlige svar på Hagelins henvendelse:

«Jeg svarte at Industriforbundet jo til alle tider har stillet seg til disposisjon for samarbeide med statsmyndighetene, uansett hvilket parti de tilhørte eller hvilket standpunkt vedkommende regjering inntok.»

At denne regjeringen var illegitim, og at Norges legitime regjering satt i London, synes ikke Horn å ha overveiet.

Fredet og utskjemt

Det måtte gå galt, ikke minst i forholdet til medlemmene. Våren 1941 unnløt Industriforbundet å undertegne et protestbrev fra 43 organisasjoner, mot nazifiseringen. Begrunnelsen var at brevet berørte forhold som lå utenfor Industriforbundets virkeområde. Men forbundet var like avvissende da Norsk Arbeidsgiverforening ville ha dem med på en egen skrivelse som kunne slutte seg til protesten fra de 43. Denne vegringen gav den dubiose gevinst at etter unnakstilstanden i september 1941 var Industriforbundet «den eneste av hovedorganisasjonene som ikke var blitt rammet av noe angrep eller inngrep fra tyskernes eller NS' side.»

Befrielsen

Det kom til oppgjør i Industriforbundets ledende organer, organisasjonen ble splittet, og i løpet av 1942 vokste en illegal gruppe, under ledelse av Egil Offenberg, frem som den egentlige organisasjon for norske industrifolk for resten av krigen. I februar 1943 kom så «befrielsen» også for Industriforbundet: Forbundet ble formelt nazifisert og gitt en ny ledelse. Linjene var omsider klare.

På det tidspunkt satt den unge Jan Didriksen i tysk fangenskap, etter å ha vært områdesjef for Milorg. I 1968 ble han selv adm. direktør i Norges Industriforbund, og det er på Forbundets anmodning at han har skrevet om tiden under hakekorset.